

**อุดมการณ์ของชาวนาในการต่อรอง :
ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่
สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่**

**(Peasant Ideology of Collective Bargaining :
A Case Study of Sanpatong Onion Growers Co-operative
Chiang Mai)**

วิทยานิพนธ์

โดย

นางสาวสุจิตา เรืองจิต

**เสนอต่อคณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาลึกซึ้ง
พัฒนบริหารศาสตร์มหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)**

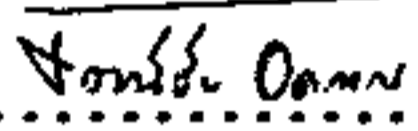
พ.ศ. 2534

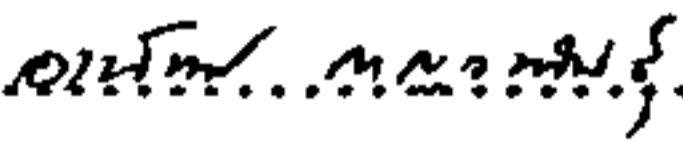
วิทยานิพนธ์ เรื่อง อุดมการณ์ในการต่อรองของชาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณี
สหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
(Peasant Ideology of Collective Bargaining : A Case
Study of Sanpatong Onion Growers Co-operative
Chiang Mai)

โดย นางสาวสุพิทา เรืองจิต
MISS SUPITA REANGJIT

นักศึกษาคณะพัฒนาสังคม รุ่นที่ 4 รหัส 520058

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้พิจารณาแล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตทางพัฒนาสังคม ได้

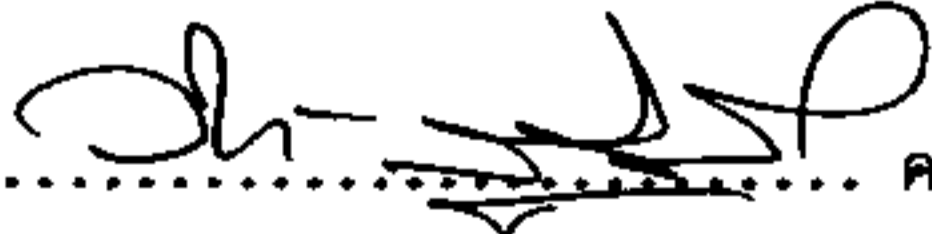
ลงนาม..... ..... ประธานกรรมการ วันที่ 16 กันยายน 2534
(รองศาสตราจารย์ ดร. วิวัฒน์ชัย อัดถากกร)

ลงนาม..... ..... กรรมการ วันที่ 16 กันยายน 2534
(ดร. อานันท์ กาญจนพันธ์)

ลงนาม..... ..... กรรมการ วันที่ 16 กันยายน 2534
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชชาติชาย ๓ เชียงใหม่)

ลงนาม..... ..... กรรมการ วันที่ 16 กันยายน 2534
(อาจารย์ประเสริฐ รักไทยดี)

คณะพัฒนาสังคมอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตทางพัฒนาสังคม

ลงนาม..... ..... คณบดี
(อาจารย์วิชัย รูปชาติ)

วันที่ 5 เดือน..... 7 : ๕ ..... พ.ศ. 2534

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงลงได้ภายในเวลาได้ด้วย รศ.ดร. วิวัฒน์ชัย อัฒณากร ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ กำลังใจ และคอยช่วยเหลือเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาของการศึกษาดร. อาพันธ์ กาญจนพันธุ์ ที่กรุณาให้ปรึกษา คำแนะนำที่มีคุณค่า ให้กำลังใจ และเสียสละเวลาแรงรักในการตรวจแก้และช่วยเหลือในส่วนต่างๆ จนเสร็จเรียบร้อย รศ.ดร.ชาติชาย ณ เชียงใหม่ ที่กรุณาให้คำแนะนำที่สำคัญในการศึกษาและการปรับปรุงแก้ไข ตลอดจนอาจารย์ประเสริฐ รักไทยดี ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และการเสียสละเวลาแรงรักอ่านให้ทันต่อเวลาของอาจารย์ทุกท่าน ซึ่งความช่วยเหลือ และความเมตตาของอาจารย์ทุกท่านมีมากกว่าที่ข้าพเจ้าจะกล่าวขอบพระคุณในที่นี้

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ ดร. ชัยนธ์ วรธนะภูติ ที่กรุณาให้คำสำหรับคำแนะนำที่มีคุณค่า และอาจารย์ท่านอื่นๆ ในคณะพัฒนาสังคมที่ได้ช่วยเหลือเรื่องการเปิดเวลาทำวิทยานิพนธ์ และส่วนอื่นๆ

อีกทั้งความช่วยเหลือจากเพื่อน ๆ ซึ่งหากปราศจากส่วนนี้แล้ว การศึกษาคั้งนี้คงไม่อาจลุล่วงทันต่อเวลา โดยเฉพาะความช่วยเหลือของคุณบุษบา ศิวะสมบูรณ์ ตั้งแต่การลงไปในพื้นที่ และส่วนอื่น ๆ มาโดยตลอด จนทำให้ทุกอย่างเสร็จสิ้นลงได้ทันต่อเวลา รวมทั้งเพื่อน ๆ ของคุณบุษบา ที่ได้มีส่วนในความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ทั้งที่เชียงใหม่และกรุงเทพฯ โดยเฉพาะคุณวิมาศ ปรมศิริ ข้าพเจ้าขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ และในการศึกษานี้ คุณปริญญาพร ชุพันธ์ ซึ่งได้ศึกษาในเนื้อหาที่ใกล้เคียงกันได้มีส่วนช่วยในด้านข้อมูล หนังสือและส่วนอื่น ๆ รวมทั้งกำลังใจ ข้าพเจ้าขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ รวมถึง คุณอุทุมพร ศิลปบุรุษ ที่ช่วยเหลือในการหาพื้นที่ คุณประเทือง นรินทรางกูร ณ อุทยาน สำหรับความช่วยเหลือด้านข้อมูลในพื้นที่และส่วนอื่น ๆ คุณเมธี พยอมยงค์ สำหรับข้อมูลด้านสถิติ และเพื่อน ๆ คนอื่น ๆ ที่ข้าพเจ้าไม่อาจเอ่ยถึงได้หมดในที่นี้สำหรับความช่วยเหลือทั้งด้านกำลังใจและความสะดวกในการทำวิทยานิพนธ์ และข้าพเจ้าขอขอบคุณ คุณบุษรา แซ่ตั้ง สำหรับการรับเร่งพิมพ์งานให้ทันต่อเวลา

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณเป็นพิเศษสำหรับ นพ. ชูเชิด และ พ.ญ. บุญหลง ศิวะสมบูรณ์ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ ความห่วงใย ตลอดระยะเวลาที่ข้าพเจ้าทำนิกอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่

ประการสำคัญ การเก็บข้อมูลของข้าพเจ้าลุล่วงไปด้วยดี โดยความร่วมมือในการให้ข้อมูลความช่วยเหลือ ความอบอุ่น จากชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งข้าพเจ้าขอขอบคุณไว้ในที่นี้ และขอขอบพระคุณเป็นพิเศษสำหรับท่อกำนันและแม่กำนัน ที่ได้กรุณาให้ที่พักอาศัยและการเลี้ยงดูอย่างอบอุ่นตลอดระยะเวลา

เวลากว่า 4 เดือนที่ข้าพเจ้าอยู่ในพื้นที่ และขอขอบใจสำหรับน้อง ๆ ที่ช่วยเหลือทั้งการเก็บข้อมูล
ถอดเทป และส่วนอื่น ๆ ที่ช่วยให้การทำงานในเชิงใหม่ของข้าพเจ้าเป็นไปโดยสะดวกและผ่านพ้น
ไปด้วยดี

ท้ายที่สุดข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ของข้าพเจ้า สำหรับความเข้าใจ ความรัก
ความห่วงใย และอดทนต่อการส่งเสียและรอคอยตลอดระยะเวลาของการศึกษาของข้าพเจ้า
คอยให้กำลังใจ ความช่วยเหลือทุกส่วนที่ได้ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ข้าพเจ้าพยายามทำให้การศึกษา
ที่ยาวนานนี้ลุล่วงไปได้ และขอบใจน้องสาวของข้าพเจ้าที่เข้าใจ ให้กำลังใจ และช่วยเหลืออย่าง
เต็มความสามารถ

ทั้งหมดนี้ช่วยให้ข้าพเจ้าสามารถทำการศึกษาสำเร็จลุล่วงลงได้ อย่างไรก็ตาม มีข้อจำกัด
หลายประการ ทำให้ข้าพเจ้าต้องเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ในเวลาอันเร่งรัด ดังนั้น หากมีข้อบกพร่อง
ประการใด ข้าพเจ้าขอรับความบกพร่องนั้น และหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความดี และเป็นประโยชน์
อยู่บ้าง ข้าพเจ้าขอให้ความดีและประโยชน์นั้น ไปตกเป็นผลยังชาวมาในถิ่นที่สันป่าตอง ผู้เป็นส่วน
สำคัญที่สุดที่ทำให้การศึกษานี้ปรากฏเป็นรูปร่างออกมา ผู้ได้ฝากความหวังว่า "พ่อยินดีช่วยเหลือทุก
อย่าง... เขาทุกข์เขายากอย่างไร เขาต้องจำไว้ เพื่อต่อไปทางหน้าลูกหลานไม่ต้องทุกข์ยากอย่าง
เขา" ซึ่งตัวข้าพเจ้าไม่สามารถทำหน้าที่นั้น ได้ดีเท่าที่ปรารถนา

สุจิตา เรืองจิต

5 กันยายน 2534

บทคัดย่อ

- วิทยานิพนธ์เรื่อง : การศึกษาเรื่องอุดมการณ์ในการต่อรองของชาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณี
สหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
- โดย : นางสาวสุพิธา เริงจิต
- ชื่อปริญญา : พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
- วิชาเอก : วิเคราะห์สังคม
- ปีการศึกษา : 2534

การศึกษาเรื่องอุดมการณ์ในการต่อรองของชาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มุ่งที่จะทำความเข้าใจกับบทบาทของอุดมการณ์ในฐานะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการต่อรองของชาวนา ซึ่งแสดงออกในการรักษาผลประโยชน์จากการผลิต และวิเคราะห์ถึงกระบวนการการผลิตและผลิตซ้ำอุดมการณ์ในการต่อรอง ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่ขัดขวางและเกื้อหนุนต่อการรวมกลุ่มของชาวนา โดยอาศัยกรอบคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์การผลิตและการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ในการวิเคราะห์ ตีความ ปรากฏการณ์ในพื้นที่ โดยใช้วิธีการทางมานุษยวิทยาในการศึกษา ประกอบด้วย การเข้าไปสังเกตการณ์ในพื้นที่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข่าวสารที่สำคัญ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างคำถามชาวบ้านโดยทั่วไป

ผลจากการศึกษาพบว่า อุดมการณ์เดิมของชาวนาคือ อุดมการณ์แบบอุปถัมภ์ และอุดมการณ์ทุนนิยมเป็นอุปสรรคสำคัญในการต่อรองของชาวนาในรูปสหกรณ์ ในขณะที่อุดมการณ์สหกรณ์ยังไม่หยั่งลึกลงไปจิตสำนึกของชาวนาและก่อให้เกิดพฤติกรรมที่สนับสนุนการค้าแรงงานของสหกรณ์ ทั้งนี้ เพราะสหกรณ์เป็นการรวมกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐใช้เงื่อนไขการควบคุมเมล็ดพันธุ์ ทำให้ชาวนาต้องมารวมกลุ่มกัน ไม่ได้เป็นการรวมกลุ่ม โดยมโนทัศน์และเข้าใจระบบสหกรณ์ หากเป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว ต่อมาแม้มีการผลิตซ้ำอุดมการณ์สหกรณ์ โดยองค์กรสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้สมาชิกคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ก็เป็นไปโดยฉาบฉวย ขาดกิจกรรมสนับสนุน ประกอบกับการค้าแรงงานของสหกรณ์ไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์ที่ถ่ายทอด ทำให้สหกรณ์ซึ่งไม่สามารถต่อสู้กับทุน เพราะความด้อยกว่าด้านเงินทุนและการตลาด ไม่สามารถแก้ไข

กลไกอุดมการณ์ช่วยในการดำเนินงานให้เป็นผล และที่ผ่านมาสหกรณ์จะใช้กลไกการควบคุมเมล็ดพันธุ์เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานมากกว่าการใช้กลไกอุดมการณ์ ซึ่งนอกจากไม่ได้ผลเพราะมีเมล็ดพันธุ์นอกระบบแล้ว ยังก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวนากับสหกรณ์อีกด้วย อีกทั้งสหกรณ์ยังนิ่งเฉยรัฐ และทุนตลอดจนผูกครอบงำในการบริหารโดยพ่อค้า ทำให้นอกจากไม่สามารถดำเนินการต่อรองได้แล้ว การดำเนินงานยังไม่ตรงต่อความต้องการและสนองต่อผลประโยชน์ของชาวนาเท่าที่ควร ดังนั้น เมื่อมองในแง่การตอบสนองต่อประโยชน์ของชาวนา และอำนาจในการควบคุมสหกรณ์ยังไม่ใช่องค์กรชาวนาที่แท้จริง

ชาวนาจึงต้องอาศัยการต่อรองในรูปแบบอื่น เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน ทั้งแบบส่วนตัวและแบบกลุ่ม ทั้งแบบซ่อนเร้นและเปิดเผย แต่รูปแบบที่ก้าวหน้าที่สุดคือการรวมกลุ่มต่อรอง โดยเปิดเผยเมื่อมองในแง่ผลกระทบจากการต่อรองทั้งในด้านปริมาณต่อกลุ่ม และด้านคุณภาพที่จะพัฒนาเป็นการต่อรองเพื่อผลประโยชน์ระยะยาวต่อไป

ในการรวมกลุ่มต่อรองของชาวนา อุดมการณ์ที่เป็นองค์ประกอบในการต่อรองมีทั้งอุดมการณ์เดิมที่ผลิตซ้ำกันมาภายในชุมชน อุดมการณ์จากภายนอกที่ผลิตและผลิตซ้ำ โดยสถาบันภายนอก ทั้งและอุดมการณ์ใหม่ที่ชาวนาสืบสร้างสรรคขึ้นใหม่ด้วยการผสมผสานจากอุดมการณ์เดิม อุดมการณ์จากภายนอกและประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ผู้นำชาวนาจะเลือกหยิบยกอุดมการณ์ทั้งสามส่วนมาใช้โดยพิจารณาถึงการยอมรับของชาวนา ความสามารถในการอธิบายปัญหา ตลอดจนทางออกในการแก้ปัญหาเพื่อยกระดับจิตสำนึกของชาวนา แปรเปลี่ยนชาวนาจากผู้ถูกกระทำมาเป็นผู้กระทำในการต่อรอง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน และอุดมการณ์ยังมีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกรวมหมู่และเอกภาพภายในกลุ่ม ตลอดจนสร้างความชอบธรรมให้กลุ่มและการต่อรองของกลุ่ม โดยผู้นำจะทำหน้าที่ในการผลิตและผลิตซ้ำอุดมการณ์ดังกล่าว ผ่านองค์กรที่จัดตั้งขึ้น เพื่อทำการต่อรอง

ดังนั้น อุดมการณ์จึงมีความเป็นอิสระสัมพันธ์จากการครอบงำของอุดมการณ์หลัก ชาวนาสามารถเลือกตีความสร้างสรรค์อุดมการณ์ของตนเองได้ และชาวนาไม่ได้อาศัยเฉพาะอุดมการณ์เดิมในการต่อรอง จึงไม่มีปัญหาว่าอุดมการณ์ในการต่อรองจะถูกทำลายจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ปัญหาของอุดมการณ์และการต่อรองคือ ปัญหาการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ เนื่องจากการต่อรองเป็นเรื่องเฉพาะหน้า และองค์กรชาวนาก็จัดตั้งขึ้นมาเฉพาะกิจเท่านั้น เมื่อกิจกรรมในการต่อรองจบลง องค์กรก็สลายไป ขาดความต่อเนื่อง มีผลให้การถ่ายทอดอุดมการณ์ทำได้ยากลำบากและไม่มีความหมาย เพราะไม่มีกิจกรรมร่วมกันภายในองค์กรรองรับ ดังนั้นองค์กรชาวนาจึงเป็นสิ่งสำหรับการต่อรอง โดยเป็น

แหล่งที่ช่วยยกระดับจิตสำนึกของชาวนา เพื่อให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการต่อรอง และทำให้ชาวนาซึ่งไม่สามารถกระทำกรโดยลำพัง กล้ากระทำการผ่านกลุ่ม

การรวมกลุ่มและการจัดตั้งองค์กรที่ผ่านมาและดำรงอยู่ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่ขัดขวางการรวมกลุ่มของชาวนาคือการครอบงำทางอุดมการณ์ของอุดมการณ์หลัก ภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจที่ทำให้ชาวนาต้องแก้ปัญหาความอยู่รอดเฉพาะหน้าก่อน การปราบปรามและการควบคุมองค์กรชาวนาของรัฐ ส่วนปัจจัยที่เกื้อหนุนคือการสนับสนุนจากภายนอก ภาวะกดดันทางเศรษฐกิจในอีกแง่ช่วยผลักดันให้ชาวนาต้องรวมกลุ่มกันเพื่อหาทางออก ปัจจัยเกื้อหนุนอีกประการคือการพัฒนาทางการเมืองที่ต้องให้เสรีภาพประชาชนระดับหนึ่ง

การแสดงออกผ่านต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของชาวนาที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าในทัศนะของชาวนา ปัญหาของชาวนาคือปัญหาการถูกเอาเปรียบในการแบ่งปันผลประโยชน์จากการผลิต และชาวนามีศักยภาพระดับหนึ่งในการหาทางออกโดยการรวมกลุ่มต่อรอง แต่ยังเป็นกลุ่มเฉพาะหน้า ขาดความต่อเนื่อง ดังนั้นการพัฒนาที่จะให้ผลประโยชน์กับชาวนาอย่างแท้จริง จึงต้องส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชาวนา โดยการส่งเสริมทางเศรษฐกิจและลดการควบคุมให้อิสระองค์กรชาวนา เพื่อให้ชาวนาสามารถผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ นำไปสู่การเพิ่มอำนาจต่อรองในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์จากการผลิตให้มีความเป็นธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่

ABSTRACT

THESIS TITLE : Peasant Ideology of Collective Bargaining : A Case Study of Sanpatong Onion Growers Co-operative Chiang Mai

By : Supita Reangjit

DEGREE : Master of Art (Social Development)

MAJOR : Social Analysis

ACADEMIC YEAR : 1991

The objectives of this study "Peasant Ideology of Collective Bargaining : A Case Study of Sanpatong Onion Growers Co-operative", are to analyse the role of ideology as the principal component of peasant's bargaining for protecting their interest, to analyse bargaining ideological production and reproduction, and to study the supporting and non-supporting conditions and factors for peasant's collective bargaining. The theoretical framework of this study is based on the concepts and theories of ideology and ideological production and reproduction. The methodology consists of anthropological method, observation, key informants' depth interview, villagers' interview, and documentary research.

Findings of this study are follows : paternalism and capitalism ideology are the obstruction of peasant's bargaining in co-operative form. Meanwhile, co-operative ideology still cannot be deep-rooted in the peasant's consciousness and bring about behaviors which support co-operative operation. This is due to many factors, at first co-operative has been established organized by the state. Onion seed

controlling by co-operative has led peasant come together in group for their individual interest rather than organizing by their Consciousness with understanding in co-operative system and ideology. Later, co-operative ideological reproduction of co-operative and state authority are not emphasized and lack supportive activities. In addition, the co-operative performance does not harmonize with its ideology. Consequently, the co-operative can't use ideological apparatus to increase efficiency while it can't compete with capitalists in terms of capital and marketing. Furthermore, the co-operative applies seed controlling apparatus with member more than ideological apparatus. But this controlling system has not worked because of available seed from other sources (out of co-operative). as a consequence, this situation creates conflict between peasants and co-operative. In addition, the co-operative greatly depends on state and capital. The co-operative's administration is dominated by capitalists. So that the co-operative lacks of bargaining power and can't respond to the real benefit of peasants. Thus, concretely speaking, the co-operative is not the real peasant organization.

With respect to bargaining, peasants use another methods in order to protect their interests as individual and as a group, in hidden and discolsed forms. The most progressive way should be collective bargaining because it would provide the maximum benefits for majority of peasants in the long - run.

In peasant collective bargaining, elements of bargaining ideologies are inherent ideology that has been reproduced inside community, derived ideoloy which has been producted and reproduced by outside and created ideology which combines inherest ideology, derived ideology and expirences in everyday life.

Peasants' leaders would select these three sets of ideologies by taking peasants' acceptance, explanatory ability, and solutions to bargaining problems into consideration. They use these ideologies to improve peasant consciousness, transform them to be the subject in bargaining for protect their interest, develop collective consciousness and unity, and legitimize group's bargaining. These ideologies have been produced and reproduced by peasant leaders through their organization

Thus, peasant ideology has relative autonomy from dominant ideology, they interpret and create their bargaining ideology. In fact, they don't use only inherent ideology, so bargaining ideology would not be destroyed in the social change process. But the problem lies in the ideological reproduction among peasants. Judging from the past experience, the peasant bargaining, took place temporarily. Bargaining, activity were made issue by issue from time to time, therefore, the peasant organization is not in the permanent form. The bargaining activity lacks of continuity. Consequently, it's hard to reproduce ideology and lack of joint activity.

So peasant organization is undeniably essential mechanism for peasant's bargaining, since it helps improve peasant consciousness and encourage peasants to act by group.

Opposing factors to peasant collective bargaining are dominant ideology, economic suffering and constraint, and repressive apparatus of the state. Supporting factors come from external support, economic pressure and political development.

Peasant's bargaining for their interest protection reflects two significant issues : Firstly, in peasant perception, peasant problem is the exploitation in production interest sharing. Secondly, Peasants have their own potentials to solve their own problem to an extent by

collective bargaining but it lacks of continuity Hence, ways and means to strenghten the peasant's organization should be promoted. The peasant organization should have full autonomy in order to reproduce ideology efficiently and increse their bargainng power for protecting their interest.